

Asia: VN/35688/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä

Lausunnonantajan lausunto

Lain nimike

Ehdotettu lain nimi on pitkäkö, eikä se kuitenkaan kuvaa kaikkia lain soveltamisalaan kuuluvia tilanteita. Jos lain nimeen lisätään vaativien huoltoriitojen selvittäminen, lain nimi pitenee entisestään.

Lain nimi tulisikin jättää riittävän yleiseksi, jotta mahdollisten uusien soveltamisalaan kuuluvien asioiden lisääminen ei aiheuttaisi nimen pitenemistä edelleen. Lisäksi olisi hyvä, että lain nimessä olisi jo valmiiksi lyhenne, joka kuvaisi lain sisältöä riittävästi.

Esimerkiksi Laki lapsiin liittyvien vaativien asioiden selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä (ns. Selvittämislaki) voisi olla käyttökelpoinen lain nimi.

Tämä lakiehdotukseen annettu lausunto perustuu mm. lausunnon antajan tekemään selvitykseen alle 15-vuotiaiden tilanteesta (Rantaeskola 2025), suunnitelmaan lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti (Heikkilä – Rantaeskola 2022) ja edunvalvonta rikosasiassa osioon (Rantaeskola – Asmundela 2022) jo luonnoksessa mainitussa poliisin käsikirjassa lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Tarkemmin nämä lähteet ovat:

Rantaeskola, Satu: Selvitys alle 15-vuotiaaseen lapseen kohdistettavista toimenpiteistä rikollisen teon johdosta – Erityisesti lapsen suojelun toteutumisen näkökulmasta. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2025:30. Oikeusministeriö, Helsinki 2025. (Rantaeskola 2025.) Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/2a1a66b4-4dab-4d21-bb4b-c9837352aa58>.

Heikkilä, Marjukka – Rantaeskola, Satu: Suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittämisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi

19/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki 2022. (Heikkilä – Rantaeskola 2022.) Saatavilla: <https://www.julkari.fi/items/04cfb195-2a8c-4fe0-a95f-cda8851d7689>

Rantaeskola, Satu – Asmundela, Saara: Edunvalvonta rikosasiassa, s. 39–47, teoksessa Miia Lehtinen – Maria Rossi (toim.) Käsikirja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. Poliisihallitus, Helsinki 2022. (Rantaeskola – Asmundela 2022.) Saatavilla: <https://barnahus.fi/julkaisut/>

Lausunnon laatimisessa käytetty muu teemaan liittyvä oikeuskirjallisuus on mainittu ko. asian yhteydessä riittävin viittausmerkinnöin.

1 § Soveltamisala

Lapsen asema rikoksesta epäiltynä ja rikollisesta teosta epäiltynä

Ehdotuksessa puhutaan lapsista, joita epäillään rikoksesta. Käytännössä ehdotus tarkoittanee myös tilanteita, kun kysymys on rikollisesta teosta epäilystä lapsesta. Silloin kysymys on lapsesta, joka on alle 15-vuotias, jolloin hän ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan, mutta esitutkinnan toimittaminen ja tästä rikollisesta teosta epäiltyä lasta on tarpeen kuulla asiassa.

Tekstissä ei ole kuitenkaan huomioitu riittävän selkeästi tilannetta, että esitutkinnassa olisi tarve kuulla alle 15-vuotiaista rikollisesta teosta epäiltyä. Kysymys on esitutkintalain (805/2011, ETL) määrittämästä rikollisen teon tutkinnasta (ETL 3:5), jolloin selvitetään asiaa alle 15-vuotiaan rikollisesta teosta epäillyn osalta siten kuin esitutkintalaissa määritetään (ETL 1:2).

Lain esitöissä olisi välttämätöntä tuoda esille, että lapsen kuuleminen yksikössä on mahdollista myös tilanteissa, joissa lapsi ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa eli tilanteessa, kun alle 15-vuotiaista epäillään rikollisesta teosta.

Huomion arvoista on tuoreen selvityksen perusteella, ettei esitutkintaa tehdä välttämättä lainkaan, kun kysymys on epäilystä alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta. Jos taas esitutkinta toimitetaan, sen sisältö näyttäytyy vaihtelevana. Selvityksessä on ehdotettu sääntelyn selkeyttämistä siten, että esitutkinnan toimittaminen yhdenmukaistuisi ja lapsia kohdeltaisiin yhdenvertaisemmin. Rikollisen teon tutkinnan selkeä prosessi ja rikollisten tekojen jakaminen kolmeen ryhmään niiden laadun mukaisesti (vähäinen rikollinen teko, vähäistä vakavampi rikollinen teko ja erittäin vakava rikollinen teko) selkeyttäisi esitutkinnan menettelytapoja. (Rantaeskola 2025, s. 76–78 ja 122–134.)

Nyt ehdotetun lain soveltamisala rikoksesta epäillyn (15–17-vuotias) ja rikollisesta teosta epäillyn (alle 15-vuotias) lapsen kuulemiseen ja muiden toimenpiteiden tarpeellisuuden arviointiin liittyen olisi perusteltua sitoa käsillä olevan epäillyn rikoksen tai rikollisen teon rangaistavuuteen. Vähintään selvityksessä (Rantaeskola 2025, s. 130–132) mainittujen erittäin vakavien rikollisten tekojen käsittelyn tulisi kuulua pääsääntöisesti OiPsy-yksikön toimialaan. Erittäin vakavien rikollisten tekojen alle on selvityksessä katsottu epäily sellaisesta teosta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta tai kysymys on sellaisen rikollisen teon yrityksestä tai siihen osallisuudesta. Tämän lisäksi olisi perusteltua arvioida, pitäisikö OiPsy-yksikön toimialaan katsoa

kuuluvaksi myös vähäistä vakavammat rikolliset teot (Rantaeskola 2025, s. 128–130), jolloin teosta on säädetty rangaistukseksi vankeutta (sakkorangaistuksen ohella).

Lapsidirektiivin vaatimusten huomioiminen

Lain valmistelussa ei ole huomioitu lapsidirektiivin vaatimuksia, vaikka toimintaa ehdotetaan laajennettavaksi myös rikoksesta epäiltyihin ja ilmeisesti myös rikollisesta teosta epäiltyihin lapsiin. Nykytilaa koskevan lainsäädännön kuvauksessa olisi syytä esitellä Rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä annetun direktiivin (ns. lapsidirektiivi, 2016/800) vaatimuksia muiden lapsen oikeuksia korostavien sopimusten ja direktiivien ohella. Ehdotetun lain soveltamisen kannalta on lapsidirektiivin (2016/800) vaatimukset olennaisia ja menettelyt koskevat myös tilannetta, että epäiltynä olevaa 15–17-vuotiasta tai rikollisesta teosta epäiltynä olevaa alle 15-vuotiasta lasta kuullaan OiPsy-yksikössä. Lapsidirektiivin myötä on muutettu laajasti asian käsittelyä rikosprosessissa sääntelevää lainsäädäntöä, kuten esimerkiksi esitutkintalakia (322/2019), pakkokeinolakia (323/2019) ja lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa (324/2019).

Soveltamisalan laajentaminen – rikokset yleisesti

Ehdotuksen mukaisesti lain soveltamisalaa laajennettaisiin kattamaan myös muut rikokset kuin seksuaali- ja pahoinpitelyrikokset. Ehdotusta voidaan pitää kannatettavana.

Sen sijaan perusteltuna ei voida pitää ehdotuksessa olevaa esitöiden ohjausta siitä, että laittoman uhkauksen ja kunnianloukkauksen käsitteleminen OiPsy-yksikössä olisi tarpeetonta. Tekstissä nämä rikostyytit arvioidaan asianomistajarikoksina sellaisiksi, jotka eivät todennäköisesti ylittäisi kynnystä pyytää OiPsy-yksikköä avustamaan lapsen kuulemisessa.

Ehdotuksessa viitataan siihen, että laiton uhkaus ja kunnianloukkaus ovat asianomistajarikoksia myös lapseen kohdistuneena. Samoin yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen on asianomistajarikos myös lapseen kohdistuvana. Laiton uhkaus, kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen voivat olla lapsen näkökulmasta erittäin vakavia, vaikka ne tunnusmerkistöinä ovat asianomistajarikoksia.

Erityisen ongelmallista on (niin lasten kuin aikuisten osalta), että kunnianloukkaus tai yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen voivat täyttyä myös sellaisessa tilanteessa, joka koskee jo tapahtuneen hyvin vakavan henkilöön kohdistuneen rikoksen tietojen levittämistä. Jos esimerkiksi lapsenraiskausta tai törkeää lapsenraiskausta koskevia tietoja levitetään, teko voi täyttää uuden rikoksen (ns. jälkirikos) tunnusmerkistön. Kun uusi rikosepäily on asianomistajarikos, suojan saaminen edellyttää asianomistajalta aktiivisuutta uuden rikosprosessin aloittamiseksi. Tilannetta ei voida pitää asianomistajan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta riittävänä suojan antamisena rikoksen uhrille, jollainen velvoite valtiolle asetetaan Suomen perustuslain (731/1999, PL) mukaan. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §). (Ks. teemasta enemmän Rantaeskola, Satu: Asianomistajan yksityiselämän suoja rikosprosessissa. Oikeustieteellinen väitöstutkimus. Turun yliopisto, 2021.)

Sama lapsi sekä asianomistajan että epäillyn asemassa

Hallituksen esitysluonnoksessa ei oteta kantaa tilanteeseen, että lapsi voi olla sekä asianomistajan että epäillyn asemassa. Lapsi voi samassa tekokokonaisuudessa tai hyvin lähellä toisiaan olevissa rikosepäilyissä olla sekä asianomistajan että ikänsä perusteella joko rikollisesta teosta epäillyn (alle 15-vuotias) tai rikoksesta epäillyn (15–17-vuotias) asemassa. Esimerkiksi lastensuojelulain nojalla sijoitetut lapset voivat poistua sijoituspaikasta luvatta, jolloin puhutaan ns. hatkanuorista. Hatkaamisen aikana lapsi voi joutua hyvin vakavien rikosten kohteeksi mutta tehdä myös itse rikoksia tai rikollisia tekoja, joiden taustalla voi olla tarve saada esimerkiksi majoituspaikka, ruokaa tai päihteitä. Tällaisessa tilanteessa vastaavan yhteenvedon tekeminen rikollisesta teosta epäillystä lapsesta olisi yhtä tärkeää kuin rikoksen kohteeksi joutuneen lapsen kohdalla. Hatkanuoret ovat tyypillisesti heihin kohdistuneen rikoksen asianomistajia, mutta he voivat olla myös rikoksesta epäiltynä tai rikollisesta teosta epäiltynä. Yleensä tilanne näyttäytyy vielä niin, että yksi tilanne on johtanut toiseen, eikä eri rikosepäilyjä voida välttämättä edes erottaa toisistaan asiaa käsiteltäessä.

Hallituksen esitysluonnoksessa pyyntöjen tarve selvittää lapsen asiaa asianomistajana liitetään ihmiskauppaan, vapaudenriistoon ja laittoman maahantulon järjestämiseen, joissa todetaan olevan lukumääräisesti hyvin vähän lapsiasianomistajia. Kuitenkin edellä todetulla tavalla ns. hatkanuoret ovat usein sekä asianomistajana että epäiltynä rikoskokonaisuudessa. Lisäksi hatkaamisen aikana tapahtuneita rikoksia voidaan arvioida joissakin tilanteissa myös ihmiskauppana, jonka asianomistaja lapsi on. Ylipäättään lasten tilanne ihmiskaupparikosepäilyn yhteydessä saattaa eri toimijoiden keskuudessa jäädä edelleen tunnistamatta.

Lähisuhteissa tapahtunut rikosepäily

Ehdotuksessa viitataan vanhemman omaan lapseensa kohdistamien, poliisin tietoon tullessiin rikoksiin joiltakin osin. Hyvinä voidaan pitää ehdotuksen laajentamista koskemaan kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Erityisesti tämä on perusteltua, koska vanhemman ollessa epäiltynä omaan lapseensa kohdistuneesta seksuaaliväkivallasta, lapsen suojan tarve on erityisen korkealla. Esimerkiksi lapsenraiskauksen tunnusmerkistö täyttyy myös vanhemman ja 16–17-vuotiaan lapsen välisellä sukupuoliyhteydellä, riippumatta lapsen vapaaehtoisuudesta tilanteessa. Vapaaehtoisuuden puute tarkoittaa joko lapsenraiskauksen rangaistuksen korottamista tai teon arvioimista törkeäksi lapsenraiskaukseksi. (Rantaeskola – Kaunisto 2024, s. 145–148. Kyseessä teos Rantaeskola, Satu – Kaunisto, Jasmin: Seksuaalirikosten tutkinta, Edita 2024).

Ehdotuksessa viitataan siihen, että etenkin perheensisäisissä rikosepäilyissä tarvitaan rikosoikeudellisten keinojen lisäksi yleensä lähes aina vähintään sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaista palvelutarpeen arviointia. Jos lapsen arvellaan tarvitsevan terapiaa, lapsi voidaan ohjata terveydenhuollon palveluihin. Ehdotusta voidaan pitää hyvänä, mutta samanlainen tarve on myös esimerkiksi sisarusten välisissä tapauksissa.

Kun ehdotuksen mukaan soveltamisalaan kuuluvat lapset voivat olla eri asemassa, on mahdollista, että samaan yksikköön tulee selvitettäväksi tapaus, jossa lapset ovat eri asemassa. Esimerkiksi sisaruskoskeva tapaus, jossa saman perheen vanhemman lapsen epäillään tehneen seksuaaliväkivaltaa nuoremmalle lapselle. Kun toimivaltainen OiPsy-yksikkö olisi lapsen kotipaikan mukainen yksikkö, perusteltua on kysyä, miten toimitaan tilanteessa, kun eri asemassa olevien lasten asia kuuluisi käsiteltäväksi samaan OiPsy-yksikköön. Miten tällaisessa tilanteessa pystytään varmistamaan yksikön eri asiantuntijoiden objektiivisuus eri asemassa oleviin lapsiin nähden, jos tutkimukset tehdään samassa OiPsy-yksikössä.

Lapsen puhevallan käyttäminen

Yhteenvedon laatimisen yhteydessä on todettu, että esitutkintatoimenpiteet voivat olla erityisen kiireellisiä silloin, jos lapsi asuu rikoksesta epäillyn kanssa tai rikoksesta epäilty kuuluu muutoin lapsen lähipiiriin. Tässä ei ole kuitenkaan huomioitu lapsen puhevallan käyttämiseen liittyvää sääntelyä ja sen merkitystä epäillyn kuuluessa lapsen lähipiiriin. Kun lapselle läheistä epäillään lapseen kohdistuneesta rikoksesta, lapsen puhevaltaa ei voi käyttää epäiltynä oleva vanhempi mutta ei myöskään se vanhempi, jota ei epäillä.

Esitutkintalaissa määritetään edunvalvojan määräämisestä lapselle huoltajan tai muun edustajan sijaiseksi. Tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle tai muulle kuulusteltavalle esitutkintaa varten edunvalvoja valvomaan huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan sijasta lapsen etua asiassa, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja tai muu edustaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta (ETL 4:8.1, 453/2023).

Erityisesti kysymys on lapsen lähisuhteissa tapahtuneesta epäilystä, kun edunvalvojan sijaisen määrääminen tulee ajankohtaiseksi. Menettely on tarpeellinen esitutkinnan alussa ennen lapsen kuulemistä. Menettely on tarkasti säännelty ja sitä koskevaa ohjeistusta on annettu myös Poliisihallituksen käsikirjassa lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaan. (Rantaeskola – Asmundela 2022, s. 39–47.) Käsikirjan teksti on syksyllä 2025 päivitetty ja julkaistaan uudistettuna hyvin pian. Käsikirjan sisältö kannattaa huomioida lainvalmistelussa. Päivitetyssä tekstissä on huomioitu myös viimeaikaiset edunvalvontaa koskevat korkeimman oikeuden ja laillisuusvalvonnan ratkaisut. Niillä on merkitystä myös OiPsy-yksikön toimintaan, kun kysymys on lähisuhteissa epäillyksi tapahtuneesta rikoksesta.

Vaativien huoltoriitojen käsittely

Vaativien huoltoriitojen ohjaamista OiPsy-yksikön käsiteltäväksi ei voida pitää perusteltuna. Ehdotuksessa viitataan uuteen menettelyyn, jossa lapsenhuoltolain mukaisessa ns. olosuhdeselvityksen hankkimisessa pyydetäisiin selvitys lakiehdotuksessa tarkoitettulta OiPsy-yksiköltä. Vaativia eroja koskevassa selvityksessä tuodaan esille selkeitä toimintamalleja tilanteisiin, joissa lapsen tilanne on usein jo vuosien ajan ollut erittäin haasteellinen.

Kun pyynnön voisi ehdotuksen mukaan tehdä vasta tuomioistuimella, tilanne on lapsen näkökulmasta aivan liian myöhäisessä vaiheessa. Kun kaikki lapsen huoltoa ja asumista koskevat asiat eivät tule ilmi tuomioistuimessa, parempi vaihtoehto huoltoriitojen ennalta ehkäisyssä olisi, että vanhemmat ohjattaisiin tukitoimien piiriin siinä vaiheessa, kun lapsen huoltoa ym. koskeva asia tulee ensimmäisen kerran vireille, esimerkiksi sopimuksen vahvistaminen, vaikka huoltajat ovat yksimielisiä sopimuksen sisällöstä.

Vieraannuttamisen ilmettyä, tilanne on lapsen kannalta jo liian vaikea. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiin ja siksi erityisesti ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin pitäisi kiinnittää huomiota.

Ehdotuksessa oleva osio yksiköiden asiantuntemuksen hyödyntämisestä vain kaikkein hankalimpiin huoltoriitoihin voi antaa jonkinlaisen ratkaisun tilanteisiin, joissa kaikkein pahin on jo tapahtunut. Toisaalta lapsen mielipiteen selvittäminen tuossa vaiheessa voi olla mahdotonta. Lapsi on voinut olla

vuosia erittäin vaikeaksi kehittyvän huoltoriidan keskellä, kun vanhemmat eivät kykene olemaan vanhempia, eivätkä näe toisessa vanhemmassa mitään hyvää. Siksi nyt ehdotettua mallia ei voida pitää riittävänä toimenpiteenä, vaan päinvastoin selvitystyöhön käytettävät resurssit kohdentuvat huoltoriitoihin aivan liian myöhäiseen ajankohtaan.

Määrällisesti yksikön työmäärän lisäys on todettu olevan noin 20 tapausta vuodessa. Näyttää siltä, että vaativien huoltoriitojen määrä vuodessa on aliarvioitu. Asiat, jotka etenevät tuomioistuimeen lienevät tänä päivänä lähes kaikki tähän ryhmään kuuluvia. Kun vaativan huoltoriidan kriteerejä ei ole määritelty, OiPsy-yksikköön ohjautuvat tapaukset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa.

OiPsy-yksikön osaamista tulisi ennemminkin hyödyntää olosuhdeselvityksiä tekevien ammattilaisten osaamisen kehittämiseksi. Samalla kaikki lapset, joista olosuhdeselvitys tehdään, tulisivat kuulluiksi yhdenvertaisesti. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunnossa on esitetty lakiehdotusta tarkoituksenmukaisempi malli tilanteeseen jo olemassa olevan koulutuksen hyödyntämisestä.

Riitaisen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa olisi myös mahdollista käyttää sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslaki, SHAL) mukaista edunvalvojaa (SHAL 10.3 §, 603/2022).

Sosiaalihuollon asiakaslain säännöksen (SHAL 10.3 §, 603/2022) käytettävyyden selkeyttämiseksi on edunvalvontaa koskevassa selvityksessä ehdotettu sääntelyn tarkistamista, jotta lapselle määrättäisiin säännönmukaisesti edunvalvoja sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti. Huoltoriidan tuomioistuinkäsittelyssä lasta kuullaan ja lapsesta tehdään asianmukainen selvitys. Tämä selvitys on kuitenkin vain yksi osa huoltoriidan prosessissa, eikä selvitys varmista lapsen osallisuutta asiassa riittävällä tavalla. Lapsen tulisi saada puolueetonta tietoa käsiteltävästä asiasta huoltoriitaprosessin aikana sekä tuomioistuimen antaman päätöksen jälkeen. (Heikkilä – Rantaeskola 2022, s. 150–155). Sosiaalihuollon asiakaslain mukaisen edunvalvojan määräämisen merkitystä tulisi tarkastella tämän hallituksen esityksen yhteydessä laajemmin. Ottaen huomioon, mitä edunvalvonnan selvityksessä on todettu vaativien huoltoriitojen käsittelystä, tässä luonnoksessa ehdotettua voidaan pitää liian vähäisenä ja liian myöhään tapahtuvana toimenpiteenä. Kuitenkin joissakin tilanteissa sosiaalihuollon asiakaslain mukaisen edunvalvojan määräämistä voidaan pitää lapsen osallisuuden varmistamisen näkökulmasta erittäin perusteltuna.

Huoltoriitojen käsittelyyn laajempi pakollinen tukimenettely

Luonnoksessa ehdotettu menettely tarkoittaa tilanteeseen reagoimista jälkikäteen ja siten auttamattoman myöhään. Puuttuminen ja velvoittaminen tukitoimiin heti eron tultua ilmi olisi erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta oikeutettua lapselle, eikä velvollisuutta tuen piiriin osallistumisesta voida tästä näkökulmasta pitää myöskään liian suurena puuttumisena vanhempien itsemääräämisoikeuteen.

Olisi välttämätöntä, että lapsen vanhempien eron alkuvaiheessa vanhemmat (ja joskus myös lapsi) veloitettaisiin tuen piiriin eroon liittyvien asioiden käsittelemiseksi. Joissakin tilanteissa myös lapsen mukaan ottaminen asioiden käsittelemiseen voisi olla perusteltua. Niin voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi on jo isompi ja tarvitsee siten enemmän tukea asian käsittelyyn omasta näkökulmastaan. Sellainen velvoite voisi olla osallistuminen esimerkiksi kymmenen kertaa eroon liittyvien kysymysten käsittelemiseen sopivassa tukimenettelyssä. Näin pystyttäisiin ehkä jossakin määrin ehkäisemään uusien vaativien huoltoriitojen syntymistä, kun tukivelvoitteen avulla

pyrittäisiin ehkäisemään vanhempien vuorovaikutuksen kärjistymistä ja muita siihen liittyviä haasteita.

Historiassa avioeron saaminen ei ollut mahdollista samalla tavalla kuin nykyään (hakemuksesta). Ennen avioeron sai nostamalla kanteen, jolloin avioero-oikeudenkäynneissä käsiteltiin laajasti puolisoitten välisiä riitoja ja esimerkiksi syyllisyyskysymystä. Nykyään eroon liittyvää pahaa oloa ym. käsitellään lasten huoltajuutta, asumista ja tapaamista koskevien asioiden yhteydessä. Tällaisten asioiden käsittely pakollisessa terapiassa heti eron ilmettyä olisi lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta välttämätöntä.

Huoltoriitojen (vakavien ja vähemmän vakavien) ennalta ehkäisemiseksi pitäisi siis kehittää järjestelmä, jolla ainakin jossain määrin pystyttäisiin ehkäisemään huoltoriitoja. Perheiden ja erityisesti vanhempien keskinäistä tukijärjestelmää pitäisi kehittää. Jos lapsen vanhemmat päätyvät eroon, järjestelmän pitäisi velvoittaa heidät tukitoimien piiriin lapsen oikeuksien varmistamiseksi, riippumatta siitä millainen vanhempien välinen suhde on ollut (esim. avioliitto, rekisteröity parisuhde, avoliitto).

Kehitysvammaiset ja muistisairaat aikuiset

Perusteltuna ei voida pitää hallituksen esitysluonnoksessa olevaa rajausta kehitysvammaisten ja muistisairaiden aikuisten jättämisestä lain soveltamisalan ulkopuolelle. Vaikka yksittäiset tutkijat poliisissa olisivat kouluttautuneet tällaisten henkilöiden kuulusteluun, sellaista osaamista ei välttämättä ole riittävästi saatavilla. Sen sijaan perusteltua olisi toiminnan laajentaminen koskemaan myös kehitysvammaisia ja muistisairaita aikuisia.

2 § Yksikön tehtävät

Tässä ehdotuksessa lähtökohtana on, että yksiköiden tehtäviä laajennettaisiin tutkimuksen tekemistä edeltävään aikaan, jolloin laadittaisiin yhteenveto lasta koskevista tiedoista, jotka ovat olennaisia, mihin toimiin esitutkinnassa ryhdytään ja kuinka kiireellisesti toimet toteutetaan.

Tavoite on yhdenmukainen alle 15-vuotiaista tehdyn selvityksen kanssa. Rikoskäyttäytyvän lapsen toimintaan pitäisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja moniammatillisessa yhteistyössä. Alle 15-vuotiaan rikoskäyttäytyminen ei selvityksessä asiantuntijoina kuultujen tahojen (yhteensä 45 henkilöä) mukaan johdu niinkään lapsesta itsestään, vaan lasta ympäröivistä olosuhteista. Yhtä mieltä ollaan laajasti sekä lapsen rikolliseen käyttäytymiseen liittyvistä riskitekijöistä että rikoskäyttäytymiseltä suojaavista tekijöistä. Tästä syystä olisi välttämätöntä, että nykyistä aikaisemmin pystyttäisiin tunnistamaan rikollista käyttäytymistä lisäävät riskitekijät lapsen kanssa toimivien parissa. Tavoitteena pitäisi olla, että resurssit ohjataan sellaisille lapsille, joilla riskitekijöitä on. Työskentelyn pitäisi keskittyä yksilöihin kohdistuvan työskentelyn ohella lapsen elinympäristöön. (Rantaeskola 2025, s. 36–37.)

Ehdotuksessa oleva rajausta yhteenvedon laatimisesta vain sellaisesta lapsesta, jonka epäillään joutuneen rikoksen uhriksi ei ole perusteltua. Varsinkaan ehdotuksessa mainittuja yksityisyyden suojaan ja itsekriminointisuojaan liittyviä näkökohtia rajauksen tekemiseksi (luonnoksen s. 45) ei voida pitää perusteltuina.

Olisi tärkeää, että epäiltynä tai rikollisesta teosta epäiltynä olevan lapsen asioita käsiteltäisiin laaja-alaisesti, samoin kuin asianomistajan asemassa olevan lapsen osalta ehdotetaan. Varsinkin alle 15-vuotiaat lapset ovat erittäin haavoittuvassa asemassa ja heidän elinympäristönsä ja olosuhteensa saattavat olla todella suuressa roolissa lapsen rikoskäyttäytymisen taustatekijöinä. Siksi puuttuminen lapsen menettelyyn oikea-aikaisesti, nopeasti ja riittävillä toimenpiteillä olisi välttämätöntä (Rantaeskola 2025, s. 46–51, 97–100, 111–113). Vähintään menettelyn kohdentaminen alle 15-vuotiaisiin rikollisista teoista epäiltyihin olisi välttämätöntä, jos laajennus rikosoikeudellisissa vastuussa oleviin 15 vuotta täyttäneisiin lapsiin ei ole mahdollista.

Ehdotuksessa pidetään todennäköisenä, ettei laajennus sovellettavissa rikoksissa olisi poliisin työn kannalta kovin suuri. Poliisin todetaan jatkossakin pyytävän OiPsy-yksikön apua vain silloin, kun asia edellyttää erityistä psykiatrista tai -psykologista asiantuntemusta. Ehdotuksen muotoilua voidaan tältä osin pitää ristiriitaisena siihen tavoitteeseen nähden, että poliisi pyytäisi vähintään apua lapsen kuulustelujen suunnittelemisessa tai toteuttamisessa (2 kohta) yhteenvedon laatimisen (1 kohta) lisäksi.

Niissä tilanteissa, joissa poliisi ei pyydä mitään mainituista toimenpiteistä, lapsi jää vaille psykososiaalista tukea, mikä on lasten yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallista. Samoin epäselväksi jää, onko avun pyytäminen kuulustelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen toimenpiteenä ilman asianmukaisia muita tietoja sellainen, joka mahdollistaa oikeanlaisen harkinnan lapsen pääsemisestä psykososiaalisen tuen piiriin. Lapsen mahdollisuus päästä vähintään psykososiaalisen tuen piiriin ei saisi olla sattumanvaraista, vaan sen tulisi perustua selkeään prosessiin ja sen toteutumista määrittävien edellytysten arviointiin. Tällaista selkeää prosessimallia on ehdotettu alle 15-vuotiaiden rikollisten tekojen esitutkinnan toteuttamiseen (Rantaeskola 2025, s. 122–124).

Somaattiset tutkimukset lapsen aseman perusteella eri paikoissa

Hallituksen esitysluonnoksen perusteella näyttää siltä, että somaattiset tutkimukset tehtäisiin eri paikoissa sillä perusteella, mikä lapsen asema on. Poliisin näkökulmasta toimintamallien pitäisi olla selkeitä ja perusteltua olisi, että lasta koskevat tutkimukset tehtäisiin aina samassa paikassa. Välttämättä lapsen asema ei aina ole myöskään täysin selvää. Olisi välttämätöntä, että somaattisten tutkimusten tekeminen määriteltäisiin mahdollisimman selkeästi ja yhdessä paikassa tapahtuvaksi riippumatta lapsen asemasta.

Tuen tarjoaminen

Ehdotuksessa viitataan Liljan ja Hiilloskiven selvitykseen (2022), jonka mukaan rikoksesta epäillyt lapset, samoin kuin rikosta todistaneet lapset voivat olla yhtä lailla traumatisoituneita kuin rikoksen uhriksi joutuneet lapset. Samaan johtopäätökseen olen päätenyt oikeusministeriön tilauksesta tekemässäni selvityksessä (Rantaeskola 2025, s. 15, 19, 34 ja 106).

Ehdotuksella pystytään varmistamaan erityinen tuki kaikille niille lapsille, joiden asiaa käsitellään yksikössä esitutkintaviranomaisen (tai muun tahon) pyynnöstä. Menettely ei kuitenkaan ole riittävän kattava, jotta kaikkien lasten yhdenvertainen kohtelu varmistetaan. Erityisesti huomiotta voivat jäädä rikoskäyttäytyvät lapset ja heidän perheensä, vaikka nämä tahot tarvitsisivat erityisesti toimenpiteitä ja tukea.

Ehdotuksessa olevaa lähtökohtaa, että yksiköiden tehtävät laajenisivat esimerkiksi ensivaiheen psykososiaalisen tuen antamiseen lapsille ja hänen huoltajilleen, voidaan pitää erinomaisena. Samalla tavalla tärkeää olisi tuen antaminen riittävään laaja-alaiseen tietoon nojaten lapselle, joka on rikoksesta epäillyn (15–17-vuotias), rikollisesta teosta epäillyn (alle 15-vuotias) tai todistajan asemassa. Kaikissa näissä tilanteissa lapsi on erityisen haavoittuvassa asemassa, jolloin tuen antaminen lapselle ja hänen huoltajilleen riittävän laaja-alaisen tiedon perusteella olisi tärkeää. Vaikka ehdotus lisää lasten yhdenvertaisuutta, se jättää kuitenkin vielä aukkoja mahdollisuuteen saada asia OiPsy-yksikön käsiteltäväksi. Esimerkiksi lapsilla on asuinpaikastaan riippumatta nykyistä yhdenvertaisemmat mahdollisuudet päästä yksikön arvioinnin kohteeksi vain, jos lasta koskeva pyyntö tehdään OiPsy-yksikölle. Lapsen oikeudet toteutuvat vain silloin, jos lapsen tilannetta edes jollakin tavalla arvioidaan yksikössä.

Arvioinnin tarpeellisuus pitäisi tehdä lapsen edun toteutumisen varmistavalla tavalla, eikä sitä saisi tehdä mistään muusta lähtökohdasta. Tästä syystä on perusteltua pohtia, voisiko lapsen tilanteen arvioimisesta säätää johonkin kriteereihin perustuen velvoittavalla tavalla.

Yhtenä mahdollisuutena lasten yhdenvertaisen kohtelun tavoitteen saavuttamiseksi voisi olla sääntely, joka velvoittaisi OiPsy-yksikköä arvioimaan tuentarve myös sellaisten lasten osalta, jotka kuulustellaan poliisin toimesta. Silloin sääntely velvoittaisi ohjaamaan poliisin kuulustelemat lapset kuulustelun jälkeen yksikön piiriin lapsen tarvitseman tuen arvioimiseksi ja jatkotoimenpiteiden tekemiseksi. Tuossa arvioinnissa OiPsy-yksiköllä tulisi olla käytettävissään riittävän laajat tiedot lapsesta. Toisaalta tällaista arviointia ei kuulustelun jälkeen tarvittaisi, jos lapsi ohjautuisi muutoin varmuudella sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteiden piiriin.

Menettelyn pitäisi kuitenkin olla selkeä prosessi, jotta poliisilla on selkeät toimintamallit, miten lapsen kanssa menetellään. Esimerkiksi alle 15-vuotiaan lapsen rikollisen teon ollessa vähäinen tai vähäistä vakavampi, eikä tarvetta OiPsy-yksikön toimenpiteille olisi, asia voisi ohjautua poliisin toimenpiteiden myötä sosiaalihuollon toimenpiteiden piiriin (Rantaeskola 2025, s. 122–125). Tällaisten toimintamallien pitäisi kuitenkin olla selkeitä ja eri alueilla yhteneviä. Vaikka esitutkintaviranomainen kuulisi lapsen, lapsen tukitoimista pitäisi päättää OiYks-yksikön toimesta, jos kyseessä on tietyin kriteerein määritetystä epäilystä. Siihen voisivat vaikuttaa lapsen ikä, tutkittavana olevan epäillyn rikollisen teon laatu ja onko kyseessä ensimmäinen vai toistuva tilanne.

Erinomaisena voidaan pitää ehdotuksessa olevaa mainintaa siitä, että tukemalla alaikäisen epäillyn pääsyä hänen tarvitsemiinsa palveluihin (sosiaali- ja terveydenhuolto) voitaisiin parhaimmillaan ennaltaehkäistä tulevaa rikollisuutta. Puuttumista riittävän moniammatillisesti ja oikea-aikaisesti on pidetty kaikkein toimivimpana ratkaisuna vaikuttaa lapsen rikoskäyttäytymiseen (Rantaeskola 2025 s. 97–113).

Ehdotuksessa viitataan toimintamallien erilaisuuteen niin poliisin kuin hyvinvointialueiden osalta. Alueellista epätasa-arvoa on myös rikollisesta teosta epäiltyjen (alle 15-vuotiaat) lasten osalta heitä koskevia rikollisia tekoja käsiteltäessä (Rantaeskola 2025, s. 76–78 ja 122–134).

Kun ehdotuksessa viitataan tilanteeseen tuen tarpeen jatkumisesta pitempään, laissa olisi syytä ottaa kantaa siihen, miten palvelutarpeeseen vastattaisiin. Kun tuen tarve voi usein olla pitkäaikainen, olisi hyvä, että lapsi ja perhe ohjattaisiin OiPsy-yksiköstä järjestelmällisen prosessin kautta hyvinvointialueelle. Näin varmistettaisiin, että OiPsy-yksikössä käytettävät resurssit kohdentuisivat uusien tapausten käsittelemiseen ja jo selvitetty tapaukset siirtyisivät eteenpäin hyvinvointialueelle.

Psykososiaalisen tuen antamisessa tulee myös huomioida rikosepäilyä koskevien tietojen kirjaaminen, jotta vielä kesken olevan rikosepäilyn esitutkinta ei vaarannu.

3 § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Esitysluonnosta moniammatillisen asiantuntijaryhmän osalta voidaan pitää perusteltuna. Puuttumista riittävän moniammatillisesti ja oikea-aikaisesti on pidetty kaikkein toimivimpana ratkaisuna vaikuttaa myös lapsen rikoskäyttäytymiseen (Rantaeskola 2025, s. 97–113).

Luonnoksen mukaan ratkaisun asian viemisestä moniammatilliseen asiantuntijaryhmään tekee esitutkintaviranomainen tai syyttäjä. Sääntelyssä ei ole mitään kriteerejä sille, miten ratkaistaan asian vieminen moniammatilliseen asiantuntijaryhmään. Sellaiset olisivat kuitenkin välttämättömiä, jotta lapset tulevat kohdelluiksi yhdenvertaisesti.

Yksi mahdollisuus olisi hyödyntää alle 15-vuotiaita koskevien rikollisten tekojen jakamista kolmeen tasoon niiden laadun perusteella. Tätä jaottelua on esitelty soveltamisalaa koskevassa osiossa tässä lausunnossa. Myös vähäisten rikollisten tekojen (säädetty rangaistukseksi sakkoa) käsitteleminen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä voisi jossakin tilanteessa olla perusteltua, koska puuttuminen lapsen menettelyyn mahdollisimman aikaisin ehkäisisi uusia rikollisia tekoja. Yksittäisen vähäisen rikollisen teon käsittely moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista, vaan siihen voisi riittää jokin keveämpi menettelytapa. Sellaiseksi on ehdotettu paikallista prosessimallia, jossa asiaa käsiteltäisiin riittävällä kokoonpanolla (Rantaeskola 2025, s. 124). Kun vähäisiä rikollisia tekoja olisi enemmän ja kun paikallinen prosessimalli ei näyttäytyisi riittävänä puuttumisena, asian siirtäminen moniammatilliseen asiantuntijaryhmään saattaisi olla perusteltua.

4 § Oikeus saada ja antaa tietoja

Tietojen saamista laajasti OiPsy-yksikön käyttöön voidaan pitää perusteltuna.

Selvityksessä tuotiin esille, että eri viranomaisilla ei ole oikeutta lapsen tietoihin ja siten lapsen asian selvittäminen vaikeutuu. Myös koulun tietojen saamista edellytettiin. Samoin alle 15-vuotiaita koskevassa selvityksessä koulujen rooli korostui eri asiantuntijoiden haastatteluissa (Rantaeskola 2025, s. 104 ja 237–238). Siksi koulujen ja muiden tahojen tietojen saamista lapsen asian käsittelyyn voidaan pitää perusteltuna. Lapsen tilannetta tulee kartoittaa laaja-alaisesti ja se edellyttää tietojen saamista. On hyvä, että tiedonsaantia koskeva sääntely on kattava. Vain siten voidaan varmistaa, että lapsen tilannetta arvioidaan kokonaisvaltaisesti.

Ehdotuksessa menettely kuitenkin rajataan vain asianomistajana olevan lapsen tilanteeseen. Menettelyn tulisi olla samanlainen vähintään myös rikoskäyttäytyvän lapsen osalta, jollei myös todistajana olevan lapsen osalta. Tältä osin sääntely jää vaillinaiseksi eli vähintään lapsiepäiltyjen osalta saman sisältöistä tiedon saantioikeutta asianomistajalapsen kanssa voidaan pitää välttämättömänä.

Tietojen säilyttämistä koskeva ehdotus on ymmärrettävä eli henkilötietoja koskevien aineistojen säilyttämisestä tulee säännellä tarkasti. Tässä arvioinnissa ja lakia valmisteltaessa tulisi huomioida myös lapsella itsellään oleva tosiasiallinen mahdollisuus saada haluamansa tiedot. Silloin riittävänä ei voida pitää tilannetta, että lapsi joutuisi aikuistuuksaan hankkimaan tietoja useammasta paikasta.

Tietojen saamiseksi pitäisi olla kohtuullisen selkeä toimintamalli silloin, kun lapsi haluaa aikuistuttuaan tutustua itseään koskeviin tietoihin. Henkilöä itseään koskevien tapahtumien selvittäminen on usein välttämätöntä, jotta aikuiseksi tullut lapsi pystyy käsittelemään lapsuuttaan koskevat traumaattiset asiat esimerkiksi terapiassa. Silloin olisi välttämätöntä, että lapsi saa haltuunsa ne asiakirjat, joiden perusteella häntä koskevat lapsuuden aikaiset ratkaisut on tehty.

5 § Yksikön henkilöstöä sekä toimitiloja ja toimintavälineitä koskevat vaatimukset

Yksikön työntekijän sijoittaminen

Ehdotuksen mukaan yksiköiden tehtäviä tekemään ajateltu työntekijä voisi työskennellä hyvinvointialueen tai erikseen sovittaessa poliisilaitoksen tiloissa. Työskentely poliisilaitoksen tiloissa parantaisi mahdollisuutta moniammatillisen yhteistyön lisäämiseen myös niiden rikosepäilyjen osalta, joissa yhteistyö edellyttää konsultointia.

Asiantuntijoiden rooli on esimerkiksi Alankomaiden mallissa nähty erinomaiseksi tavaksi kehittää poliisin toimintaa. Mallissa poliisi hyödyntää psykologista osaamista eri toiminta-alueilla. (Venejärvi, Minja: Psykologin asiantuntijarooli poliisin rikostutkinnassa Alankomaiden mallin sovellettavuus Suomen poliisitoimintaan, Poliisin ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö 2025).

6 § Työnohjaus

Ei lausuttavaa.

7 § Järjestämisvastuu

Valtakunnallinen ohjaus-, kouluttamis- ja yhteistyötehtävä eli koordinoitivastuu lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä on ehdotettu annettavaksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Lähtökohtaisesti tätä ehdotusta voidaan pitää hyvänä. Lisäksi tässä yhteydessä olisi syytä tarkastella lapsen edunvalvonnan koordinoinnin asettamista Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle siten kuin aihepiirin selvityksessä on ehdotettu (Heikkilä – Rantaeskola 2022).

Tämän edunvalvontaa koskevan selvityksen perusteella rikosasioiden käsittelyssä heräsi erityisesti huoli siitä, ettei lapsi ole keskiössä häntä koskevaa rikosasiaa käsiteltäessä. Lapsen puhevallan käyttämistä ei myöskään selvityksen perusteella varmisteta edunvalvojan määräyksellä kaikissa puhevallan eturistiriitatilanteissa. Erityisesti rikosasioissa lapsen oikeuksien toteutuminen näyttäytyi haasteellisena aineellisen totuuden tavoittelun näkökulmasta, kun lapsen kuulemista ei voida toteuttaa siten, ettei lapsen kertomukseen päästä vaikuttamaan. Lapsen kuuleminen ilman turvallista aikuista ja lapsen kanssa toimimaan tottunutta edunvalvojaa ei ole asianmukaista. Lapsen kuulustelu ilman edunvalvojaa ei täytä lain vaatimuksia lapsen kuulustelun toteuttamisesta. (Heikkilä – Rantaeskola 2022, s. 2.) Näistä syistä selvityksessä on ehdotettu muun muassa valtakunnallista koordinaattiorakennetta alueellisen rakenteen rinnalle sekä edunvalvonnan toteuttamiseen tarpeellisten rekisterijärjestelmien ja koulutusten järjestämistä. (Heikkilä – Rantaeskola 2022, s. 82–230.)

8 § Sopimus ja kustannusten korvaaminen

Ei lausuttavaa.

9 § Korvauksen maksaminen

Ei lausuttavaa.

10 § Ohjaus, koulutus ja yhteistyö

Koulutustarpeet ja kuulustelumenetelmien kattavuus

Esitysluonnoksessa viitataan poliiseille järjestettävään lapsirikostutkinnan erityiskoulutukseen ja sen lisäksi tarvittavaan lasten- tai nuorisopsykiatrisen ja psykologiseen asiantuntemukseen. Rikosepäilyjä selvitetessä poliisissa tarvittaisiin mainitun lapsirikostutkinnan erityiskoulutuksen lisäksi enemmän erityiskoulutusta, jotta psykologista asiantuntemusta pystyttäisiin hyödyntämään rikosepäilyjä selvitetessä. Tämä tarve kohdistuu sekä lasten että aikuisten kuulusteluihin, mutta tässä keskitytään lasten tilanteeseen. Kuulustelujen toteuttamisessa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) julkaisemien ns. Méndezin periaatteiden mukaisten toimivien ja tehokkaiden rikostutkinnan ja kuulustelujen periaatteet tulisi saada kaikkien lasten kuulusteluihin (Rantaeskola, Satu – Kaunisto, Jasmin, Seksuaalirikosten tutkinta 2024, s. 483–485, Edita).

Olisi välttämätöntä tehdä laajempi selvitys kuulustelumenetelmien kehittämisestä rikosasioissa alle 18-vuotiaiden lasten osalta, lapsen aseman mukaisesti. Vaikka ehdotuksen myötä suurempi osa rikoksen kohteena olevista lapsista kuulusteltaisiin OiPsy-yksikössä tai OiPsy-yksikön asiantuntemusta hyödynnettäisiin kuulustelujen suunnittelemisessa tai toteuttamisessa, tosiasiallisesti yksikköön toimitettavat asiat jäävät edelleen esitutkintaviranomaisen ratkaistavaksi. Ehdotuksessa ei tuoda esille selkeästi niitä kriteerejä, jolloin vähintään tulisi käyttää yksikön asiantuntemusta hyödyksi. Kun kriteerejä ei ole selvästi asetettu, on vaarana, ettei menettely ole lasten oikeuksien näkökulmasta yhdenmukaista. Kriteerien asettaminen ei kuulu sosiaali- ja terveysministeriön alaan, vaan oikeusministeriön valmisteluvastuulle kuuluvaan esitutkintalakiin. Selkeiden kriteerien asettamisella pystyttäisiin varmistamaan nykyistä paremmin lasten yhdenvertainen kohtelu.

Suomessa lasten kuulustelu tapahtuu pääosin poliisin toimesta (ja tietyissä tilanteissa OikPsy-yksikössä). Tästä huolimatta poliisille ei ole tarjolla kovinkaan paljoa koulutusta lasten kuulusteleamiseen jo mainitun lapsirikostutkinnan erityiskoulutuksen lisäksi. Sen sijaan esimerkiksi Alankomaissa poliisille on tarjolla laajasti erilaisia kuulusteluihin liittyviä koulutuksia, lapsen tilanteen ja aseman mukaisesti. Tämän lisäksi Alankomaissa hyödynnetään laajasti erityiskoulutuksen käyneitä recherchepsycholoog -nimikkeellä (rikostutkintapsykologi) toimivia psykologeja. He toimivat erityisesti rikostutkinnan psykologisenä tukena eli neuvoa antavana asiantuntijana. Nimike rikostutkintapsykologi ei täysin kuvaa tehtävän laajuutta, sillä rikostutkintapsykologin työ ei rajoitu ainoastaan rikostutkintaan. (Venejärvi 2025, s. 19–26.)

11 § Voimaantulo

Lain voimaantuloajankohtana 1.1.2027 on perusteltu. Kuitenkin ennen lain voimaantuloa tulee pystyä toteuttamaan koulutusta eri tahoille. Jos hallituksen esitys pystytään muokkaamaan nopeasti lopulliseen muotoon, eri tahojen kouluttamiseen tarvittava aika voi olla riittävä. Päinvastaisessa tilanteessa eli hallituksen esityksen ja lain lopullisen muodon ollessa epäselvää, koulutusten

toteuttamiseen jää todennäköisesti liian vähän aikaa, jos ehdotettu voimaantuloajankohta jätetään ennalleen.

Esityksen vaikutusarviot

Esitysluonnoksella on merkittävä tavoite lapsen tilanteen parantamisesta ja se on erityisen onnistunut lapsen ollessa asianomistajan asemassa. Muissa tämän lausunnon kohdissa olevilla perusteilla myös rikollisesta teosta epäillyn (alle 15-vuotias) ja rikoksesta epäillyn (15–17-vuotias) lapsen tilanteen parantaminen voisi olla mahdollista. Mahdolliset kustannukset lasten tilanteeseen puuttumiseksi vaikuttavilla keinoilla maksavat itsensä moninkertaisesti takaisin, kun lasta koskeva asia – riippumatta hänen asemastaan rikosasiassa – pystytään hoitamaan lapsen edun edellyttämällä tavalla.

Mahdolliset muut kommentit esitysluonnoksesta

Ei muuta lausuttavaa.

Satu Rantaeskola
OTT, dosentti (rikosprosessioikeus)